

Tips? Innspill? Respons?

Send epost: bok@morgenbladet.no

BØKER

allment problem, men det er godt å bli minnet på det. Jeg synes det virker som bevisstheten har økt, sier hun, og legger til:

– I dette tilfellet virker det som problemet ligger hos forfatteren, uten at jeg har veldig mye kjennskap til omstendighetene utover det jeg har lest i avisene, sier hun.

Likevel ser Skre noen tendenser som gir grunn til uro. For eksempel at innsparringer i forlagene kan svekke kvalitetskontrollen:

– Jeg hørte nettopp fra en forlagsmann som hadde sendt et manus til språkvask, og vaskeren hadde oppdaget at mye av teksten var tatt fra internett, sier Skre.

Videre sier hun at klipp-og-lim-praksis er et økende problem blant studenter på universitetet:

– Hvis disse er fremtidens sakprosaforfattere, er det grunn til å slå alarm.

«**En nettside!**» Innad i det historiske fagmiljøet blir i hvert fall avvikende kildeløsninger raskt påpekt. I januar lot Christine Myrvang, næringslivshistoriker ved Handelshøyskolen BI, et hertesukk falle på Facebook over at Aschehoug forlag ikke har inkludert kildelisten til Asbjørn Bakkes biografi *Erik Bye* (2017) bakerst i boken, slik som er vanlig, men lagt den på en egen nettside. «En nettside!», skrev Myrvang, til livlig bifall fra kolleger og venner.

Begrunnelsen som oppgis i Bakkes bok, er at kildene «ville utgjort 68 sider hvis de skulle vært trykket». En lengde som i seg selv tyder på et svært grundig kildearbeid, må det tilføyes.

Myrvang synes ikke løsningen med å skille bok og kilder er en praksis til etterfølgelse:

– Kildereferansene i en bok, hvordan det nå enn gjøres, gir teksten autoritet ved å synliggjøre kunnskapsinnhentingene som ligger bak, de opplyser teksten, sier hun.

Professor Tønnesson er uenig:

– Jeg synes dette er en løsning som lar seg forsvare i 2018, fordi leseren med letthet kan pendle mellom kildedokumentene og den trykte boken. I en e-bok skulle en slik løsning være unødvendig, sier han, og legger til:

– Da er det selvfølgelig uhyre viktig at kildelisten er tilgjengelig, og at forlaget tar ansvar, slik at den ikke forsvinner ved en it-omlegging eller lignende.

– Men det kan vel fort skje? Hvem vet hvordan Aschehougs nettsider ser ut om ti år.

– Jeg ser at det er en viktig motforestilling, men mener at man bør kunne finne gode systemer for å ivareta dette, for eksempel i samarbeid med Nasjonalbiblioteket.

Det Tønnesson og Myrvang imidlertid er enige om, er at den kildelisten som ligger på Aschehougs nettsider, ikke er god nok. Bakkes kilder er oppgitt, men ingen noter i teksten viser hvor i biografien de er anvendt.

– Jeg tviler ikke på at forfatteren har brukt kildene flittig og gjort en grundig jobb, men autoriteten i teksten svekkes. Og kunnskapsverdien svekkes fordi

ETTERRETTELIGHET I SAKPROSAEN

➔ I forrige uke ble det her i avisen avdekket at passasjer i Henrik Langelands bok *Eventyrerne. En fortelling om Aker i vår tid* var hentet mer eller mindre direkte fra nettleksika og en lærebok i historie.

➔ På midten av 00-tallet fant det sted en omfattende debatt om etterrettelighet og sitatpraksis i sakprosaen.

➔ Debatten skyldtes at Karsten Alnæs hadde brukt andre historikere og forfatters arbeid uten tilstrekkelig kreditering i sitt fembindsverk *Historien om Norge* (1996–2000).

man ikke kan gå videre og etterprøve forfatteren, sier Myrvang.

Godt belagt. Bye-biograf Bakke skulle gjerne hatt kildelisten sin bakerst i boken:

– Det hadde vært fint å ha den med i boken, for det er en spennende oversikt over Byes liv i seg selv, sier Bakke, og forteller at forlaget ønsket å begrense antallet sider i boken:

– Det har vel både med kostnader å gjøre og at boken ville fremstå som veldig svær.

Når det gjelder utformingen av selve kildelisten, sier Bakke:

– Det var et valg vi tok tidlig, at vi ikke ønsket en masse fotnoter i teksten. For det er så mange detaljer i boken, hvilke klær Bye hadde på seg, og hvem han snakket med, at den ville blitt gjennomhullet av fotnoter.

Bakke er også tvilende til hvor opplysende og oversiktlig det ville blitt om han hadde brukt noter.

– Det kan være opplysninger i en setning som er hentet fra fire forskjellige steder, jeg hadde rett og slett hatt problemer med å vite hva jeg skulle fotnote. Og det ville ha ødelagt lesningen. Det ville blitt så omfattende at det ikke hadde vært så lett å spore det tilbake for leseren. Når jeg referer til for eksempel en artikkel eller et brev nå, så oppgir jeg det i teksten.

Fag vs. folk. Historiker Myrvang er ikke overbevist om at noter svekker leseligheten til en tekst:

– Jeg har aldri hørt fra lesere at det var slitsomt at det fantes små noter i teksten. Det tror jeg er en oppkonstruert problemstilling. Jeg har opplevd det motsatte, at folk blir imponert over det grundige kildearbeidet som notene viser, og at det er formidlet så godt i en fortelling, sier hun.

Sjef for dokumentar- og faktalitteratur i Aschehoug forlag, Jan Swensson, har følgende å si om de fraværende notene:

– Dette er ikke en akademisk utgivelse, men en biografi med sterk dramaturgi, og vi oppgir alle kilder. Vi ville ikke tynge ned en slik folkebiografi med et noteapparat.

oh@morgenbladet.no

KOMMENTAR

Høyrepopulismen inntar den tyske litteraturdebatten, skriver Olaf Haagensen.

« De fleste flykter ikke fra krig og forfølgelse, men kommer hit for å innvandre i sosialsystemene, mer enn 95 prosent.»

Utsagnet kommet ikke fra det innvandringskritiske partiet Alternativ for Tyskland, men stammer fra den anerkjente forfatteren Uwe Tellkamp, som en del norske lesere vil ha kjennskap til fra DDR-eposet *Tårnet* (2008). Uttalelsen falt i forrige uke under en scenesamtale med kollegaen Durs Grünbein i Dresdens Kulturpalast, hvor de to bysbarna var invitert til å diskutere spørsmålet «Hvor mye meningsfrihet tåler vi?».

Det ble en diskusjon som raskt sprent seg ut av de lokale rammene, og fanget hele den nasjonale litteraturoffentlighetens oppmerksomhet.

Mye av æren for det, eventuelt skylden, må tilskrives Tellkamp. Han brukte innledningen sin på å lese opp en serie korte sitater og nyhetsmeldinger fra tyske medier. Tellkamps tilkneppede fremføring lot ikke publikum i salen – eller de av oss som så videoopptaket – misforstå at eksemplene var å betrakte som en serie bevis for at det er noen meninger som ikke tåles i Tyskland: fremfor alt meninger om innvandring og flerkultur som sogner til den populistiske høyresiden. I den påfølgende samtalen trappet Tellkamp opp og tok flere av de påstått «utålelige» meningene i egen munn.

Forlaget Surhkamp, som utgir både Tellkamp og Grünbein, rykket ut på Twitter dagen etter med en melding: «Holdningen som kommer til uttrykk i ytringene til forlagets forfattere, er ikke å forveksle med forlagets. #Tellkamp». Og siden har debatten gått på de tyske litteratursidene.

At de to forfatterne fant lite felles grunn, var ingen overraskelse. Etter bokmessen i Frankfurt am Main i oktober i fjor undertegnet Tellkamp et opprop som anklaget den tyske bokhandlerforeningen (som representerer både bokhandler og forlag) for å undergrave ytringsfriheten og bidra til et «meningsdiktatur». Bakgrunnen var at

bokhandlerforeningen hadde oppfordret sine medlemmer til aktivt å konfrontere de «høyre-til høyreekstremer forlagene» som var representert på messen. Oppropet ble besvart med et motopprop, som Grünbein undertegnet på.

Denne forhistorien spilte naturligvis inn under samtalen, og ble forsterket av at man har hatt en lignende debatt under opptakten til bokmessen i Leipzig, som går av stabelen nå i helgen. Likevel var det oppsiktsvekkende at det eneste de to forfatterne kunne være enige om, var det lite oppsiktsvekkende standpunktet at man skal bruke ord, ikke vold i møte med meningsmotstandere.

Man kan forestille seg noen besværlige møter mellom Tellkamp og Grünbein fremover i Dresdens litteraturmiljø. Viktigere er det imidlertid at de to forfatterne syntes å representere langt mer enn seg selv der de satt på scenen – og at posisjonene deres avspeiler seg i Tysklands politiske kart. Grünbein ble kosmopolitten og en mann for det nye flerkulturelle Tyskland, mens Tellkamp ble talerøret ikke bare for de innvandringskritiske tyskerne som føler seg overkjørt av eliten, men også delstatene som tidligere utgjorde DDR, der den tyske høyrepopulismen har sitt kjerneområde: Her gjorde Alternativ for Tyskland det klart best i fjorårets valg, og her har Pegida-bevegelsen sitt utspring.

Og hvis man trodde at den typen politiske utspill Tellkamp kom med, ville få lite gehør i en borgerlig kulturinstitusjon som Dresdens Kulturpalast, tar man feil. Etter applausen som ledsaget Tellkamp og Grünbeins respektive utspill å dømme, gikk Tellkamp ut av debatten med en knepen seier.

OLAF HAAGENSEN
Journalist og anmelder i Morgenbladet
oh@morgenbladet.no

